

Az aggteleki Baradla-barlang

A csodákat váratlanul kapja az ember. Úgy bukkan rájuk, mint mesebeli vándorlegény a meg nem mért kincsekre, mikor nem is gondolná, s egyszerre vágják homlokon, állítják meg a lélegzetét, hogy szót se tud mondani a teremtett dolgok félelmetes szépsége előtt. Így van ez az aggteleki barlanggal is, mert semmi nem mutatja a védéken, hogy a föld alatt templomnyi üregek őrzik a világ fiatalabb korának játékait az anyaggal, amelyről azt szoktuk mondani, hogy lelketlen, holott mérhetetlen csodákat képes formálni.

A vidék szegényes és szomorú, nadrágszűj-keskeny szántóföldjeivel, kopasz, kiégett legelőivel s a faluk a mély völgyekben körül szinte kiáltva mondják ezt a szegénységet. Egymásra esett, bagolyrúgta tetejű zseléházak, tenyérnyi udvarok, hitvány szekerek és sovány állatok jönnek az ember szeme elé, amerre elhalad a kanyargó utakon egyik meredek dombról le, a másikra fel. Semmi különös nincsen a tájékon s ami megállítja az ember szemét: egy veres, rozsdás szikla mindössze, de ezt már kilométerekre látni Aggtelek előtt. E mögött van a híres barlang, a világ számontartott csodái között nem tudom hányadik, de bizonytalannal nem utolsó.

A vörhenyes, iszonyú kötömb előre bukik a barlang szája előtt, messzire ráhajlik a kis üregre s az ember

érzése az: mindjárt leomlik s eltemet mindent maga alatt. Lehet száz méter magas is ez a szikla, barázdált, esőmosott kopárságán nincs egy fűszál. Komor és félelmetes, mint egy zord ór, akit időtlen idők előtt ideállítottak s hiába, megint a mesék jutnak az ember eszébe a kincseket őrző sárkányokról. Azok csupasz teste lehetne ilyen s lábaik olyan oszlopnyi vastagok, mint ennek a kőnek egy-egy barázdája.

*

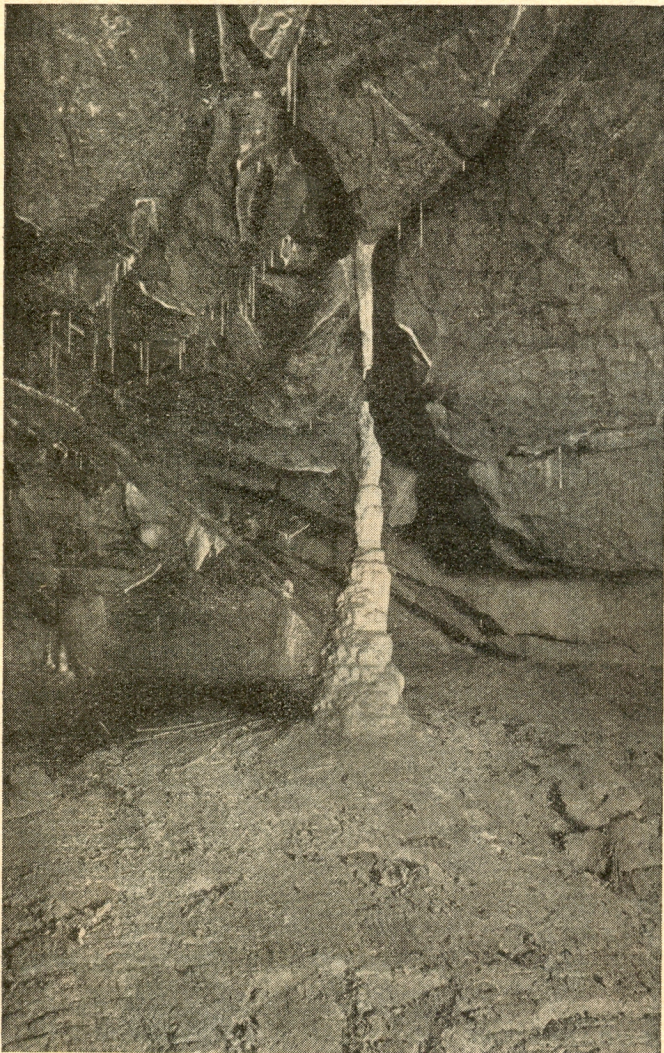
Hűvös lehellet és csönd fogadja a vándort kétlépésnyire is a barlangban, olyan süket és tompa csönd, amelyben a vezető karbidlámpájának sziszegése már bántóan nagy zaj s a léptek kongóvá válnak a lágy agyagon is. Végláthatatlan sötét folyosó nyúlik lefelé, egyre mélyebben a föld alá s hiába keresné a kíváncsi szem az oszlopokat itt. A mennyezetről gyufaszálnyi kőszilánkok csüngenek, mint megfeketedett jégcsapok, de semmi több. A lépcsők és lejtők pedig bukznak a mélység felé, meredeken, egyre lejjebb s felriasztott denevérek suhognak, amerre a lámpás fénye elzavarja a sűrű sötétet. Nem a pincék vagy apró földi üregek világa ez, hanem Dante-é, ez a ferde folyosó s ezek a halálosan néma boltozatok, ezek a fáklyafüsttől megfeketedett kövek, amelyekre tán a barlangi ember tüzének korma festette az első pokoli színt.

Nem kell a vezető magyarázata sem, semmi szó nem szükséges, hogy mikor az első terembe betoppan a látogató, az alvilágban érezze magát s a mélyrevájt patakmederre azt mondja magában: ez az Acheron. A csontok terme ez az alacsony boltozatú üreg, itt találták meg a barlangi ember temetőjét s a medvecsontokat, amelyek évezredekkel ezelőtt lezajlott iszonyú küzdelemről beszéltek. Ma csak egymásra dobált, emberfejnyi kövek hevernek összeviszva, de a sárga reflektorfényben ezek is olyanok, mintha csontok volnának, emberi és állati csont egy felforgatott roppant cinteremben.

Micsoda megírhatatlan dráma játszódott le itt, minő tragédiája a gyámoltalan és fegyvertelen embernek az ősvilág duvadjaival... Micsoda ordítás és hörgés verhetette fel ennek a barlangnak a csendjét, mikor összecsaptak a fészket féltő ember és a gyapjas, roppant bestiák csupasz kézzel vagy hitvány kőbaltával, tépő karommal és hegyes fogakkal! Most minden csendes, félelmetesen csendes a teremben, de az ember mégis szinte keresi a nagy harc vérnyomait a csatáros földön.

*

Megint hosszú folyosó következik: a purgatórium. Csak meghajolva lehet járni itt, mintha mesterségesen szűkítette volna össze a barlangot az emberi raffineria, hogy aztán a tágas boltozatok annál döbbenetesebben hassanak. Itt már csupa szeszély a föld mélye, csupa meglepetés. A *Függöny* iszonyú kőlapja becsúszik a folyosó boltozatán s ezer meg ezer mázsa súlyával olyan könnyedén lebeg, Isten tudja hová megrögzítve, mintha vaskapcsok szorítanák. Ha nem szégyelné a vándor, visszafordulna innét, mert kibírhatatlan gondolat, hogy ez a szörnyű kő, amely tíz és százezer esz-

Készülőfélben Aggtelek egyik hatalmas oszlopa

A földalatti szobrász műtermének csodái

tendőkig gondolatlan függött csak a folyosó fölött, hirtelen robajjal leszakad.

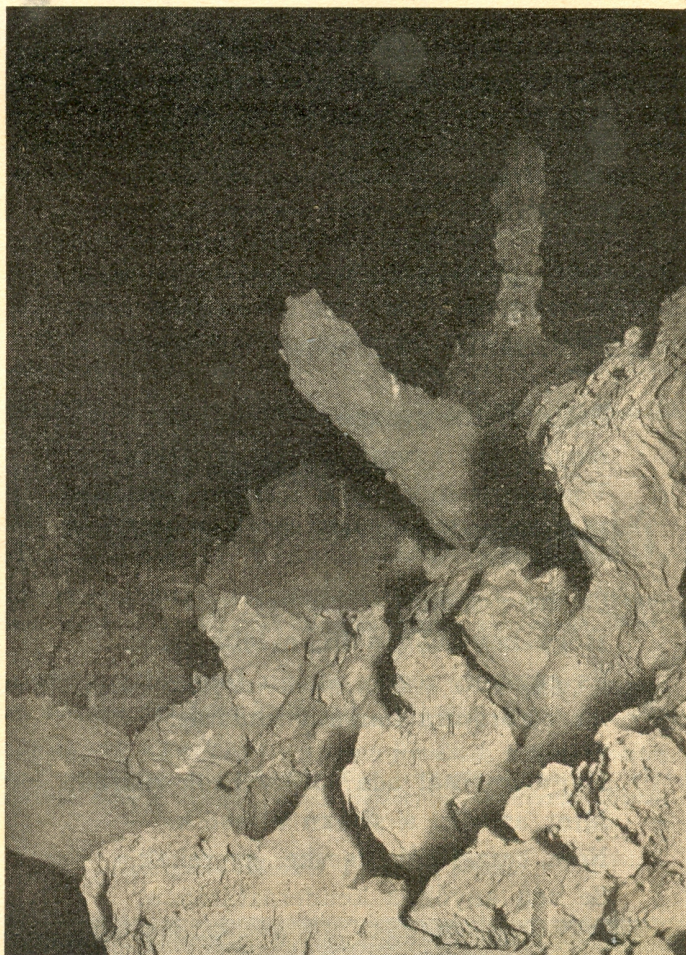
S milyen hamar elfelejti ezt a kietlen és ijesztő látványt, mikor belép a templomnak elnevezett első nagyobb csarnokba! Reflektorfények ömlenek az oszlopokra, amelyek itt bontják ki először egész pompájukat, egész szeszélyes szépségüket. Mintha valami ismeretlen világból való, nekünk idegen és érthetetlen tudású művész építette volna meg ezt a katedrális. A roppant oszlopok néhol felnyúlnak a sötétbe vesző mennyezet feléig, néhol félbemaradtan ágaskodnak, csak az *Orgona* és az *Oltár* mellett sűrűnek meg s szöknek magasba sereggestül. Kőcsipkék ezek itt, fehér, barna és vörhenyes színűek, csillog rajtuk a fény s úgy lendülnek felfelé, mint a dolgok imádsága. Gótikus ívek és névtelen építőmodorok váltogatják egymást az oltár kövein, az orgona s ípmain, amelyekről azt hiszi az ember, mindjárt megszólalnak s egy elmúlt világ idegen, erős zsoltárait zengik bele a csendbe. Elmondhatatlan érzés ivódik bele egész testébe az embernek. Nem hasonlítható semmihez a világon, ahhoz sem, amit a klasszikus világ romjai alatt, évezredek emlékei közt járva gondol s hagy magán előmleni.

Ott a romló oszlopok és törött ívekről tudja, elmúlt emberek keze emelte, de itt Isten ujjai nyomát kutatja a szem s bizonytalannal meg is találja. Ezeket a boltozatokat, amelyekre kívülről százezer és százezer tonna föld, kő nehezedik, csak a legnagyobb építész tervezhette meg így. Egyetlen oszlop nem segít tartani az iszonyú terhet, egyetlen traverz nem nyúlik keresztbe, hogy segítsen a folyosót emelni. Csak lendül és szökik magasba az egész roppant építmény, a tetejét nem is bírja

már megvilágítani semmiféle lámpa. Micsoda tudás ehhez képest a miénk, mit érnek és mit érnének itt a legpontosabb mérnöki számítások... S vajjon volt-e valamikor ember, aki megpróbálta kibogozni, miért nem omlik össze ez a mérhetetlen csarnok, mi tartja, mi emeli a merész boltozatot ilyen biztosan? Isten tenyere tartja a hegyet láthatatlanul, mióta megformálta ezt a barlangot benne s hiába rengett a fiatal föld, hiába omlottak össze az ember hajlékai s rontott szét vasból és acélból vert tornyokat a fáknek se ártó szél és eső, itt minden ma is az, mint a teremtés reggelén volt.

A mélység és az ismeretlen csodák huzzák az embert beljebb és egyre mélyebben ebbe a halott és idegen világba. Új folyosók, ki tudja honnét jövő, micsoda utakon bujdosó vizek buknak a vándor elé, a kongó és fénylő oszlopok egyre sűrűlő és szeszélyesebb csoportjai várják. Az egyik oldalon háznyi teknősbéka pihen, mintha valami gigászi szobrász ittfelejtett műve lenne, a másikon finom zsinóron két lelőtt fácán vörhenyes teste csüng. Tán abból az időből még, mikor ennek a madárnak, ki tudja, hányadik őse, a denevérszárnyú, fogascsőré ősvilági szörny röpdösött odakünn a páfrányos völgy párás fényeiben.

Sűrűlnek a csodák, egyre több és több a csavart oszlop, a kacsalábon forgó várak tornyai egymást érik. Ide kellene beszabadítani a meseillusztrátorokat, gondolom egyik percben, hogy meg tudják rajzolni az aranyhajú királyfi feketeországban épült várát s aztán már az jár eszemben, hogy a barokknak csavart oszlopokat tervező építői is eljöhettek volna tanulmányozni a gráciának, könnyedségnek, szeszélynek azt a tobzódását, amely itt lépten-nyomon az ember elé tárul.

A lenyüggő fenségnek s az alázatra hajlító szépségnek mégis a Paradicsom csodáit kell mondani. Itt zsúfolódott össze minden gazdagsága a barlangnak, itt gyült össze minden, amit fantáziával el lehet gondolni s aminek nevet tud még adni az emberi képzelet.

A reflektorok felgyúlnak a rejtett zugokban, a fény ömlik az oszlopok, szobrok, várak, fák és Isten tudná még micsoda alakzatok tömegére. A szem elfárad az elézúduló csodák bámulásában s a vándor nem tudja, mit nézzen előbb, minek próbáljon utána szaladni fantáziájával, amiről most derül ki, hogy bizony szegényes és koldus, mert ennyit s ilyet nem várt volna még az sem, aki gyarló fényképekről ismerte a barlangot mostanáig.

Az egyik sarokban szobrászműtermet fedez fel a szemem, most hagyta abba a mester a munkát, félig agyagba gyúrt alakok várnak rá, hogy tiszta formákat kapjanak ujjai alatt. Bronzok és szürke márványok hevernek tömbökben a másik sarokban Mefisztófejek és szakállas próféták mellett s amott gyönyörűen megmunkált férfi-akt támaszkodik valami mesebeli fa törzséhez; michelangelói izmain szikrázik a reflektor fénye.

Túl ezen a zsúfolt sarkon építőművész dolgozott. Várak és hegyormokra tervezett ezerablakú kastélyok kis modelljei sorakoznak egymás mellett gigászi bokrok és fantasztikus virágok közt. S az ember keresi a kezét megint és újból, amely formálta ezeket a csodákat. Aztán megtalálja a félméteres oszlopdarabokat, amelyeknek síkos tetejére lassan, talán óránként lecsöppen egy-egy borsószemnyi víz valahonnét a sötét

magasságból. Ezek a vízcseppek építettek itt mindent: várakat és kastélyokat, szobrokat, virágokat és orgonákat végig az egész barlangon. Hány ezer és ezer esztendő kellett hozzá, míg a sziklából kioldott sok morzsából felépültek ilyen magasra, ilyen tökéletesre s vajjon, ki fogja látni, mi lesz azokból a cseppekből, amelyek ép most hullottak le a szemem előtt erre a csonka oszlopra? Az örökkévalóság, az időtlenség szele csapja meg itt az embert s érezteti vele, milyen semmiség egy élet s azok az évszázadok, amelyekben mi gondolkodni tudunk. Itt láthatja meg, akinek szeme van, micsoda végtelen és soha nem szünetelő munka a teremtés. Most tudja megérteni, miért sikerült oszlopok nélkül és vastraverzek nélkül százméteres termeket építeni itt hegyek iszonyú terhével is. Mert ezek az oszlopok itt lassabban nőttek meg, mint az egész emberi kultúra s egy méter ezekből a kongó kőbálványokból vénebb, mint a mi egész históriánk. Ennyi műgonddal, ennyi lassúsággal mire mennénk mi, akik nem vagyunk több, mint mától holnapig érő, futó gond? mit tudtunk volna tenni, hogy emlékünknél megmaradjon...?

Az ember kérdez és megdöbben ezek közt az időtlen kövek közt és kérdéseire a monoton cseppek felelnek olyan felelettel, amitől megborzong és szívét markokra szorítja a félelem és a semmiség érzése.

S a szobrokban, mesebeli várakban, iszonyú köfüggönyökben már nem a természet csodáit látja, hanem Isten árnyékát s az örökkévalóság lehelletét, amely hidegen és keményen átfúj csontjain.

Dövényi Nagy Lajos